

ŽENE

U

POLITICI

Rodna (ne)ravnopravnost u
politici i procesu donošenja odluka

POLITIČKA
OPŠTINA
INSTITUCIJE
VLADA
SKUPŠTINA
PREDSEDNISŤIVO

RODNA (NE)RAVNOPRAVNOST U POLITICI I PROCESU DONOŠENJA ODLUKA

Ovaj članak ili izvještaj podržavaju:

Promocija demokratskog društva (DSP) – uz pomoć finansijskih sredstava Švajcarske agencije za razvoj i saradnju (SDC) i Ministarstva inostranih poslova Danske (DANIDA). Podršku u upravljanju projektom je pružila Kosovska fondacija za civilno društvo (KCSF).

i

Ambasada Kraljevine Norveške

Norwegian Embassy

Izjava o ograničenju odgovornosti: Statovi i analiza u ovom članku predstavljaju isključivo stavove Balkanska grupe i ne odražavaju stavove donatora.

Author: Balkanska grupa za istraživanje politika (BPRG)

Rodna (ne)ravnopravnost u politici i procesu donošenja odluka

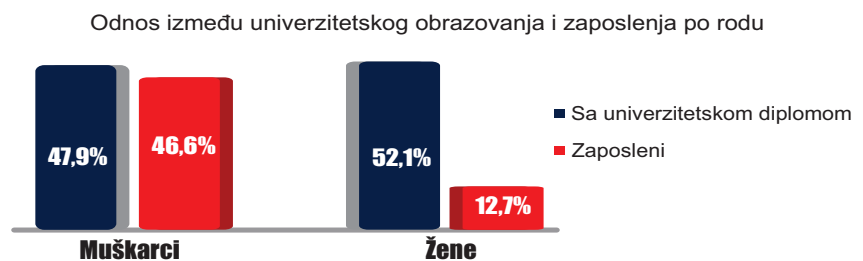
U društvu u kojem su rodna neravnopravnost i rodni stereotipi ukorenjeni u opštu kulturu i ekonomske odnose, politička intervencija postaje više nego neophodna. Na Kosovu je ostvaren mali napredak u borbi protiv rodne neravnopravnosti. U stvari, situacija je u nekim aspektima pogoršana politikama Vlade, i to na svim nivoima. Još uvek u dovoljnoj meri ne postoji uključivanje žena u rukovodećim poslovima,, dok je posvećenost povećanju rodne ravnopravnosti u političkoj i javnoj sferi je i dalje površna i minimalistička. Rukovodeće položaje u institucijama i politici zauzimaju muškarci, a potrebne su jake političke intervencije kako bi se ova situacija promenila.

Ravnopravan pristup muškaraca i žena u procesu donošenju odluka je neophodan preduslov za demokratsko upravljanje. Ujednačeno učešće oba pola u političkom i javnom odlučivanju jedan je od ključnih faktora koji omogućava rodnu ravnopravnost. Na taj način se unapređuje ostvarivanje ljudskih prava, a žene imaju veću odgovornost u odlučivanju. Do sada se je dokazalo da su žene na položajima na kojima se donose odluke važan faktor u izradi boljih politika koje posebno direktno utiču na živote žena i devojaka, kao i na društvo uopšteno. Posvećenost ravnopravnoj zastupljenosti u institucijama direktno utiče na smanjenje nepravde i povećanje socijalne kohezije.

Kosovo ima najmoderniji zakon o rodnoj ravnopravnosti u regionu. Zakon o rodnoj ravnopravnosti (ZRR) štiti i unosi ravnopravnost između polova u [temelje demokratskog razvoja kosovskog društva i pruža jednake mogućnosti za učešće žena i muškaraca u političkom, ekonomskom, socijalnom, kulturnom razvoju i svim oblastima društvenog života](#). ZRR obavezuje sve zakonodavne, izvršne i pravosudne organe, kao i druge javne institucije, da obezbede ravnopravnu rodnu zastupljenost od pedeset procenata (50%) za oba pola, uključujući i njihove organe upravljanja i donošenja odluka. Zakon takođe propisuje kaznene mere za neispunjavanje odredbi istog.

Politička intervencija je više nego neophodna za poboljšanje rodne zastupljenosti.

U praksi je to, međutim, sasvim drugačije. Uključivanje žena u procese donošenja odluka i rukovođenje, bilo u javnom ili privatnom sektoru, je i dalje veliki izazov. Očigledna rodna neravnopravnost sprečava žene da doprinesu i utiču na razvojne planove. Procenjuje se da je rodna ekonomska neravnopravnost na Kosovu [najviša u Evropi](#). Iako žene čine [52,1 procenata ukupnog broja kosovskog stanovništva sa univerzitetskim obrazovanjem](#) (u poređenju sa [47,9 procenata muškaraca](#)), kada je reč o zaposlenosti, one čine samo [12,7%](#) u odnosu na [46,6%](#) muškaraca. Čak i kada su zaposlene, veoma su malo uključene u proces u smislu donošenja odluka. U međuvremenu, još uvek se ne primenjuju zakonom propisane kaznene mere.

*prema Statističkoj agenciji Kosova

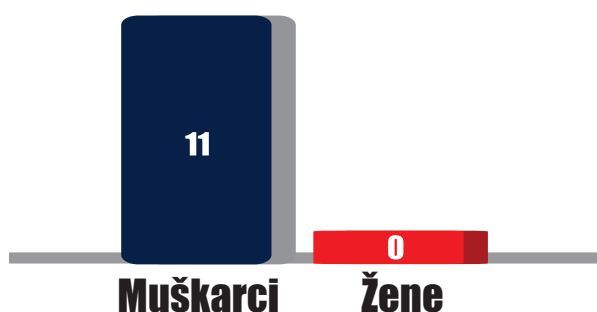
Politika se i dalje smatra domenom koji je namenjen muškarcima. **Rodne predrasude, opšte uverenje da su muškarci bolji lideri i nedostatak političke podrške su neki od uzroka koji onemogućavaju ili sprečavaju napredovanje žena na položaje donošenja odluka.** Isto tako, neplaćeni rad - kućni poslovi i staranje o porodici, kao i nedostatak centara za dnevni boravak dece postavljaju žene i muškarce u veoma neravnompravan odnos u vezi raspoloživog vremena bavljenja politikom i javnim angažovanjem. Prema tome, žene ne uspevaju da se dovoljno angažuju **u aktivnostima političkog umrežavanja i prikupljanja sredstava, što im ograničava pristup izvorima za finansiranje političkih kampanja.**

Iako bi se borba protiv neravnompravnosti i rodne diskriminacije trebala odvijati u različitim oblastima i dimenzijama, dobra polazna tačka bi bile glavne političke institucije. To je zato što je društveni uticaj ovih institucija izuzetno velik, gotovo odlučujući. Stoga je u nastavku prikazana analiza uključivanja žena u glavne institucije Republike Kosovo, počevši od Predsedništva, preko Skupštine, Vlade, opština i političkih stranaka. Na kraju ove analize su iznete neke preporuke za unapređenje položaja žena i povećanje rodne ravnopravnosti u politici i procesu donošenja odluka.

Predsedništvo

2011. godine, kao rezultat međustranačkog sporazuma za prevazilaženje političke krize među najmoćnijim muškarcima u politici, **Skupština je imenovala prvu predsednicu, postajući na taj način prva zemlja u regionu koja je najvišu državnu poziciju poverila jednoj ženi.** Međunarodni predstavnici su smatrali njen pol i političku nezavisnost odgovarajućim rešenjem krize naspram borbe muškaraca koji su želeli moć po svaku cenu. Tokom svog mandata, Atifete Jahjaga je uspela da mnoga pitanja koja se tiču prava žena stavi u fokus Predsedništva. Po prvi put, zločini seksualnog nasilja tokom rata su postali deo političke i društvene debate. Za razliku od vremena predsednice Jahjage, njen naslednik, Hašim Tači, nije pokazao odgovarajuće interesovanje da nastavi pokrenutu debatu zaštite i osnaživanja žena, čime je smanjena institucionalna posvećenost promovisanju njihovih prava.

Ova razlika u pristupu dvoje predsednika se jasno primećuje u izboru političkih savetnika. Dok je 2013, 2014. i 2015. godine Predsedništvo stalno saopštavalo da je broj žena angažovanih na položajima savetnika bio jednak broju muškaraca, u toku mandata predsednika Tačija **svih 11 političkih savetnika predsednika su muškarci.**

Međutim, kada govorimo o visokim položajima odlučivanja u okviru Predsedništva, bez obzira na to ko je predsednik/ca, neravnompravnost u zastupanju ne pravi veliku razliku. Žene su uspele da ostvare bolju zastupljenost u savetodavnim ulogama pod rukovodstvom predsednice Jahjage. Međutim, od 2013. godine u Kancelariji predsednika nijedna žena nije imenovana na višu poziciju donošenja

odluka. **U periodu od 2013. do 2016. godine, na nivou visoke uprave, od 32 funkcije, 18 su obavljali muškarci, a 14 žene.**

Mandat bivše predsednice Jahjage imao je pozitivan uticaj na borbu protiv rodnih stereotipa koji sugerišu da žene nemaju leaderske veštine, a istovremeno pokazuju ukorenjene predrasude za angažovanje žena u politici. Bivša predsednica Jahjaga je tokom svog mandata često bila predmet seksističkih komentara i uvreda, sve do prikazivanja njene funkcije kroz čistu objektivizaciju. Vrhunac je bio seksistički anonimni grafit na zidu jedne zgrade. [Na takve napade na bivšu predsednicu je oštro reagovalo nekoliko organizacija za zaštitu ženskih prava](#), ali nije došlo do momentalne reakcije lidera institucija ili političkih stranaka - što je činilo prećutnu legitimizaciju ovih rodno zasnovanih i stereotipnih napada.

Skupština Kosova

Zastupljenost žena u Skupštini Kosova omogućena je kvotom (od 2000. godine), koja im rezerviše 30 procenata mesta u odnosu na muškarce, kojima je praktično skoro zagarantovano zauzimanje ostalih 90 mesta u Skupštini Kosova. Iako se efekat rodne kvote često osporava, ima mnogo slučajeva da su žene koje su prvobitno birane za poslanice zbog navedene kvote kasnije ostvarile ovaj cilj i bez nje. Takav efekat je primećen i na poslednjim parlamentarnim izborima 2017. godine kada su žene osvojile 38 od ukupno 120 mesta u Skupštini; 17 je osvojilo mesta zahvaljujući kvoti, a 21 prema zaslugama u bici sa tri puta većim brojem muških kandidata.

Iako je zastupljenost žena u Predsedništvu Skupštine uređena Poslovnikom Skupštine, sa druge strane, prostor za žene u vođenju poslaničkih grupa je veoma ograničen. U sadašnjem sazivu [sve poslaničke grupe vode muškarci](#). Ovo je još jedna činjenica koja pokazuje da političke stranke nisu učinile ništa više na ravnopravnoj zastupljenosti polova od onog što propisuje zakon. Na primer, skoro nijedna politička stranka ili predizborna koalicija na svojim izbornim listama nije imala više od 30 odsto kandidatkinja - koliko ih obavezuje Zakon o opštim izborima.

Na izborima 2017, 21 od 38 poslanica su svojim zaslugama dobile mesto u Skupštini - izabrane su direktno.

Uprkos različitim diskusijama o efikasnosti rodno zasnovanih kvota, poslednjih godina je počela da se otvara rasprava o povećanju kvota za ostvarivanje rodne zastupljenosti u skladu sa Zakonom o rodnoj ravnopravnosti, koji zahteva ravnopravno učešće žena na svim nivoima donošenja odluka ili zastupanja u institucijama Kosova. Međutim, ovaj zakon nijednom nije uzet u obzir prilikom sastavljanja izbornih lista jer je u suprotnosti sa Zakonom o opštim izborima, kojem je uvek davana prednost. [Ovo je iznela kao zabrinutost i Institucija ombudsmana, koja je zatražila primenu Zakona o rodnoj ravnopravnosti kako bi izborne liste činilo 50% žena i 50% muškaraca.](#)

Diskriminatorski i [seksistički jezik koji su predsednik Skupštine i poslanici koristili u Skupštini nije izolovan slučaj](#). Međutim, [smatra](#) se da je neosuđivanje takvog jezika uticalo na stvaranje okruženja u kojem je rodna diskriminacija normalizovana.

Glasno učešće i nezavisno donošenje odluka poslanica u donošenju zakona i politika koje utiču na rodna pitanja i dalje predstavlja izazov. Mnoge poslanice ne pokazuju odstupanje od patrijarhalnog pristupa svojih stranačkih kolega, čak i u slučajevima važnih odluka koje se direktno odnose na prava žena i rodna pitanja. [Jedan od najboljih primera propusta poslanica da odluče drugačije od muških kolega je zabeležen 2013. godine tokom diskusija o priznavanju statusa žrtava seksualnog nasilja tokom rata na Kosovu. Zakon je usvojen 2014. godine, ali ne pre nego što je osporavan, posebno iz redova poslanica Demokratske](#)

stranke Kosova, koje nisu bile u stanju da prevaziđu diskurs koji su stvorile njihove stranačke kolege muškarci o žrtvama seksualnog nasilja.

Neformalna grupa poslanica u Skupštini Kosova, kao mehanizam praćenja glasanja poslanica, a čiji je cilj osnaživanje žena u politici i praćenje primene ZRR i drugih zakona koji se odnose na unapređenje položaja žena u društvu, je pokazala veće jedinstvo poslanica političkih stranaka. Međutim, poruke i akcije ove grupe ne uspeavaju da daju dalji podsticaj ka ostvarivanju rodne ravnopravnosti. Grupa poslanica je stalno pod kritikama zbog nedostatka reakcija na uvredljiv i diskriminatorski pristup određenih poslanika u Skupštini. Kako bi povećale svoju ulogu u Skupštini i politici, poslanice moraju čvrsto da preduzmu inicijative koje prevazilaze linije njihovih političkih subjekata.

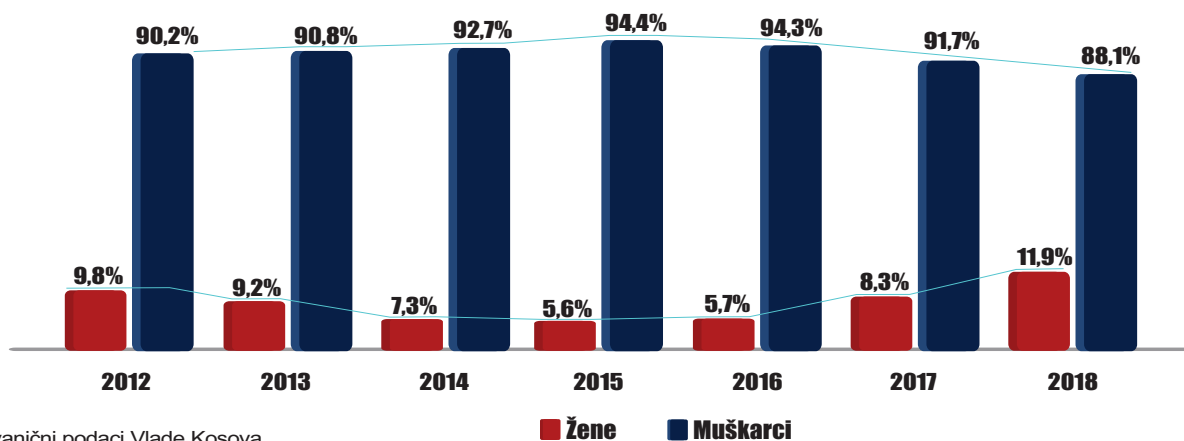
Vlada

Između 2012. i 2018. godine ionako mali broj žena na visokim položajima donošenja odluka u Vladi je značajno smanjen. **Vlada premijera Ramuša Haradinaja ima samo jednu ministarku, od 21 ministara.** 2015. godine, žene su činile 5,6%, dok je taj procenat 2016. godine iznosio 5,7%; zastupništvo je neznatno smanjeno u odnosu na ranije. Udeo žena je iznosio 9,8% 2012 godine. U zadnje vreme je došlo do određenog poboljšanja u odnosu na najnižu tačku 2015. godine, kada su 2018. godine žene bile na 11,9 posto visokih položaja u procesu donošenja odluka (na položaju generalnog sekretara, izvršnog načelnika ili izvršnog direktora).. Međutim, tokom sedam godina rast je bio beznačajan (2,1%) s obzirom da je u sadašnjem mandatu Vlada osnovala dva dodatna ministarstva, što bi u teoriji trebalo da pruži priliku za veće uključivanje žena.

Sa samo jednom ministarkom, kabinet predsednika Vlade Kosova, Ramuša Haradinaja, ima najnižu stopu rodne zastupljenosti žena na nivou donošenja odluka u državnoj izvršnoj vlasti. Nakon ostavke bivše ministarke za zaštitu životne sredine i prostorno planiranje, Aljbene Rešitaj - koja je kasnije postala savetnica predsednika Vlade- ministarka za evropske integracije, Durata Hodža, ostaje jedina ministarka od 21 ministarstva.

Vladu je 2017. godine formirala široka politička koalicija, koja je morala da udovolji zahtevima mnogih partnera. To je uticalo da se svi visoki položaji dodele moćnim muškarcima političkih subjekata koji su formirali koaliciju. Samim tim, rodna zastupljenost uopšte nije bila predmet diskusija u podeli vlasti.

Više pozicije donošenja odluka u Vladi po rodu

Haradinajeva Vlada je više puta bila meta kritika zbog velikog broja zamenika ministara i političkih savetnika predsednika Vlade. U njima se navodi da su ti položaji korišćeni za povećanje udela i udovoljavanje interesima koalicionih partnera. Međutim, čak i sa ovim ogromnim povećanjem broja ministara i zamenika ministara, nije bilo mesta za uključenje žena na položaje donošenja odluka u Vladi. Podaci objavljeni na internet stranicama 20

U sadašnjem sazivu, žene čine 32 procenata poslanika Kosova, dok je 2018. Skupština imenovala Pregovaračku ekipu sa Srbijom, sa samo 9 muškaraca bez ijedne žene.

od 21 ministarstva pokazuju da, od 69 zamenika ministara čija su imena navedena - njihov broj je mnogo veći, oko 80. Od toga, samo 6 su žene. Situacija je slična i u pogledu uključenja žena u kabinetima ministarstava, odeljenjima u ministarstvima, kao i u savetodavnim telima.

Žene su izostavljene iz svih glavnih političkih procesa, uključujući i izgradnju mira. Tehnički dijalog sa Srbijom, kojim posreduje Evropska unija, do određene faze je vodila Edita Tahiri. Međutim, njena uloga na čelu dijaloga nije imala isti

efekat kao što je Jahjaga uticala na pitanja rodne ravnopravnosti. Rigidni format dijaloga je u više navrata kritikovan u mnogim apsektima. To je prouzrokovalo da proces dijaloga ponudi malo mogućnosti za integraciju rodne perspektive. U aktuelnoj debati o završnoj fazi dijaloga, čiji je cilj izgradnja mira između dve zemlje koje su izašle iz rata, potpuno nedostaju žene ili njihovi stavovi. Imajući u vidu sveobuhvatni značaj i međunarodne standarde za učešće žena u takvim procesima, koje su posebno potvrđene kroz rezolucije 1325 i 1820 Ujedinjenih nacija, dijalog između Kosova i Srbije ostaje potpuno isključiv za perspektivu žena i mladih.

Nedavno je Skupština Kosova imenovala pregovarački tim za dijalog sa Srbijom. Proces imenovanja i sastav pregovaračkog tima imaju dva osnovna nedostatka. [Tim nije dovoljno politički inkluzivan, a još više je uznemirujuća činjenica da tim od 9 članova nema nijednu ženu.](#)

Rodna ravnopravnost podrazumeva pravičnu raspodelu javnih resursa za devojke i dečake, žene i muškarce. [Rodno odgovorno budžetiranje, propisano Zakonom o rodnoj ravnopravnosti, zahteva uključivanje rodne perspektive u način na koji se prikupljaju i troše javni resursi.](#) Vlada još uvek nije postigla pravilnu primenu ovog zakonskog uslova koji bi se trebao primenjivati na osnovu rodne analize i inkluzije.

Na nisku stopu učešća žena u politici i političkim aktivnostima utiče i njihovi kućni poslovi. Postojeće zakonske odredbe o porodiljskom odsustvu, prema kojima su poslodavci obavezni da plaćaju šest meseci porodiljskog odsustva, se navode kao uzroci diskriminacije žena u zapošljavanju, što dovodi do veće stope nezaposlenosti među ženama. Očekuje se da će novi Zakon o radu uskoro biti usvojen u Skupštini i da će Ministarstvo rada i socijalne zaštite i drugi politički akteri imati priliku da ga privedu kraju sa, uzevši u obzir preporuke civilnog društva. Tim zakonom bi se osporile tradicionalne rodne uloge u porodici, društvu i politici. Samim tim, došlo bi do većeg učešća žena u zapošljavanju i političkom i javnom životu na Kosovu.

Opštine

Uključivanje žena na lokalnom nivou predstavlja još veći izazov. Iako za skupštine opština važi ista kvota kao i za Skupštinu Kosova i pored toga što žene čine 30 procenata odbornika u ovim skupštinama opština, trenutno žene nisu na čelu niti jedne opštine.

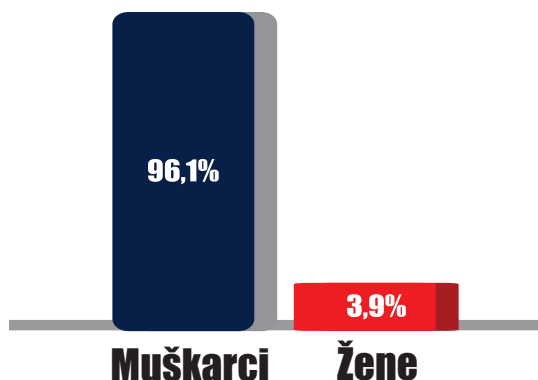
Na poslednjim opštinskim izborima (2017), od 204 kandidata za gradonačelnika za 38 kosovskih opština, samo 8 su bile žene (3,9%). Samo Mimoza Kusari - Ljilja iz Alternative (bivša članica AKR) i Valjdet Idrizi iz Demokratske stranke Kosova su uspele da uđu u drugi krug izbora. Prva je bila gradonačelnik Đakovice do izbora, a druga se je pridružila Demokratskoj stranci Kosova uoči izbora; nijedna nije pobedila u prvom krugu. Takođe, na lokalnim izborima 2013. godine, bilo je samo devet kandidatkinja.

Kosovo ima 38 opština i nijedna žena trenutno ne vodi nijednom od njih.

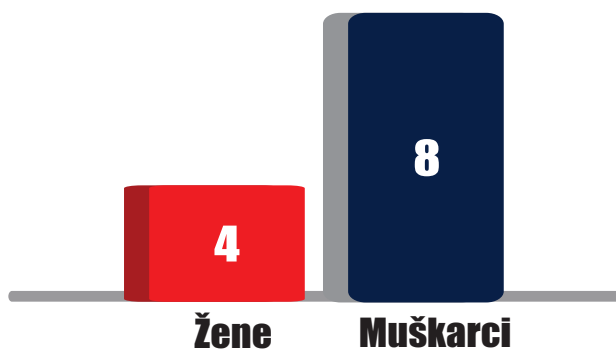
Dakle, zastupljenost žena u lokalnim izbornim procesima je minimalna - ne prelazi 4 odsto. Čak i kada se žene kandiduju, njima se ne pruža prilika da se kandiduju u snažnim izbornim jedinicama ili opštinama. One se uglavnom kandiduju u onim opštinama ili regionima u kojima postoje mala verovatnoća da će pobediti, dok su partijski bastioni obično rezervisani za muškarce. Na primer, na izborima 2017, Demokratska stranka Kosova je pružila prostor ženi da se kandiduje u Peći, a Alijansa za budućnost Kosova učinila isto u Glogovcu. Za obe stranke ni Peć ni Glogovac nisu opštine u kojima ove stranke imaju tradiciju pobeđe.

Pored rukovodećih pozicija u opštinama, opštinske uprave takođe odražavaju duboku rodnu neravnopravnost, ostavljajući ženama veoma mali broj vodećih pozicija u upravama. U prestonici, od 12 opštinskih uprava, samo 4 su vodile žene, dok u ostalih šest većih opština žene vode dve ili tri uprave u proseku.

Procenat kandidata na izborima za gradonačelnike u 2017. po rodu

Trenutni direktori odeljenja u opštini Prištini po rodu

Službenici za rodnu ravnopravnost u opštinama i ministarstvima su deo ključnih nacionalnih mehanizama za rodnu ravnopravnost, zajedno sa Agencijom za rodnu ravnopravnost. Službenici se suočavaju sa mnogim izazovima u obavljanju svojih dužnosti, od nedostatka budžeta, do nedostatka političke volje od strane Vlade da ih uključi u izradu rodno osetljivih zakona i politika. Sa druge strane, činjenica da su većina službenika za rodnu ravnopravnost na lokalnom i centralnom nivou žene ukazuje na tendenciju institucija da pitanje žena ostave u rukama samo žena, ne očekujući da se i muškarci angažuju za rodnu ravnopravnost.

Neophodno je da opštine planiraju i sprovode politike i pruže veću budžetsku podršku ako žele da smanje jaz u rodnoj neravnopravnosti. Potrebno je stvoriti odgovarajuće politike u ruralnim zonama u kojima su nezaposlenost i diskriminacija mnogo više izraženi.

Političke stranke

Političke stranke imaju odlučujuću ulogu u povećanju učešća žena u politici, a time i promovisanju demokratskih vrednosti. Uključenje žena u politiku i donošenje odluka i njihovo postavljanje na rukovodeće položaje u velikoj meri zavisi od političkih stranaka i odražava položaj žena u njima. Nizak nivo zastupljenosti žena potvrđuje i činjenica da pored Mimoze Kusari-Ljilje, koja je kopredsednica stranke Alternativa, nijedna druga žena trenutno ne vodi političku stranku.

Sa druge strane, u programskom aspektu, gotovo nijedan od političkih subjekata ne bavi se ozbiljno i ne govori o pitanju rodne neravnopravnosti. Sve stranke koje imaju objavljen program samo kratko opisuju rodnu neravnopravnost, na opštem nivou, i ne iznose nikakav detaljan predlog kako rešiti ovo pitanje. To svedoči da se ovom pitanju ni izbliza ne posvećuje ravnopravna pažnja kao drugim temama u ovim programima.

Na osnovu svojih osnovnih dokumenata (statut i program), uopšteno, političke stranke nisu posvetile posebnu pažnju uključivanju žena. To se ogleda i u njihovoj zastupljenosti u upravnim organima stranaka. U većini stranaka postoje kvote za rodnu zastupljenost u organima za donošenje odluka, koje uglavnom čine muškarci.

Većina političkih subjekata na Kosovu angažovanje žena uređuje kroz stvaranje posebnih foruma za žene unutar stranke. Niska zastupljenost i neuključivanje žena u organe za donošenje odluka, u kombinaciji sa nedostatkom ozbiljnih programa za povećanje rodne ravnopravnosti, najbolje odražavaju neuspeh ideje o uključenosti žena u politiku samo kroz stvaranje ovih foruma. Političke stranke su daleko od ispunjavanja zakonskih obaveza koje proizilaze iz Zakona o rodnoj ravnopravnosti.

Statut Demokratskog saveza Kosova (LDK) - najveće parlamentarne stranke - ne predviđa rodne kvote u upravnim organima ovog subjekta. Status određuje da je predsednica Ženskog foruma LDK automatski član Generalnog saveta i Predsedništva. Međutim, svim granama LDK (38) upravljaju muškarci, dok su samo [4 od 23 člana stranačkog rukovodstva žene](#).

Isto tako, statut Demokratske stranke Kosova (PDK), druge po veličini stranke u Skupštini, ne predviđa kvote za rodnu zastupljenost u svojim organima. [Od 50 članova Predsedništva, samo 13 su žene](#). Situacija je ista u Upravnom savetu, gde žene drže samo 38 mesta od 184 koliko ih je u Savetu.

Pokret Samoopredeljenje (LVV) nema ženski forum prema modelu drugih subjekata, ali je angažovanje žena uređeno preko Sekretarijata za aktivistkinje na svakom nivou organizacije. Nedostatak foruma pokret Samoopredeljenje opravdava time da bi tretman muškaraca i žena trebalo da bude jednak, u zavisnosti od njihovog doprinosa. Na rukovodećim položajima ova stranka ima jednu potpredsednicu i jednu organizacionu sekretarku, ali stagnira u pogledu uključivanja žena na drugim upravnim nivoima. Samo 4 od 33 ogranka ove stranke vode žene, a samo 7 žena čine njeno 23-člano Predsedništvo.

Socijaldemokratska inicijativa (NISMA), kao i većina subjekata, ne uređuje pitanje

ravnopravnog učešća polova kroz kvote, već samo posebnom organizacijom žena (Organizacija ženske inicijative za Kosovo). O stvarnoj zastupljenosti žena u njenim upravnim organima nema informacija na njihovoj zvaničnoj internet stranici. Isto važi i za Alijansu novo Kosovo (AKR), a isto tako, ni ovaj subjekat ne predviđa rodne kvote i pitanje učešća žena tretira kroz Ženski forum AKR.

Jedini politički subjekti na Kosovu koji u okviru svojih statuta primenjuju rodne kvote su Alijansa za budućnost Kosova (AAK) i Socijaldemokratska stranka (PSD). PSD, od svog osnivanja 1990. godine, je u statutu propisala da u svim upravnim organima, uključujući Upravni odbor i Predsedništvo, mora postojati minimalna zastupljenost od 40 posto oba pola. Međutim, ovaj subjekat je bio pred gašenjem sve dok 12 poslanika koji su napustili Samoopredeljenje, na čelu sa gradonačelnikom Prištine, Špendom Ahmetijem, nije preuzelo upravljanje nad ovom strankom i ponovo aktiviralo ovaj uspavani subjekat. Pošto je stranka još uvek u procesu reorganizacije i bez političke platforme, tretman rodne ravnopravnosti u PSD je i dalje nejasan.

U međuvremenu, od ove godine statut AAK (stranke kojom rukovodi predsednik Vlade Haradinaj) predviđa da bi 30 procenata izabranih stranačkih organa trebalo da čine žene. Međutim, u 60-članom predsedništvu AAK, samo 12 su žene, što znači manje od 30 posto, dok nijednim od 35 ogranaka ne upravljaju žene.

Omladinski forumi unutar političkih stranaka, kao strukture koje bi trebalo da olakšaju uključivanje mladih, ne stvaraju dobru osnovu za buduće potencijalne lidere. Rodna zastupljenost u omladinskim forumima dostiže negde između 30 i 40 procenata, dok diskriminatorna praksa u njima nije u potpunosti eliminisana.

Poslednjih godina je retorika obećanja o povećanju rodne ravnopravnosti bila glasna. Na parlamentarnim izborima 2017. godine smo viđali diskusije o rodnoj ravnopravnosti kao nikada pre. Međutim, u većini političkih platformi i izbornim programima političkih stranaka nedostaju konkretne predložene politike za unapređenje položaja žena i povećanje rodne ravnopravnosti. Roditeljsko odsustvo i finansijska podrška majkama tokom porodiljskog odsustva je bila tema o kojoj su najčešće diskutovale sve političke stranke u okviru politika rodne ravnopravnosti. Međutim, izuzev LVV, sve ostale političke stranke su zakazale u iznošenju konkretnih predloga za odvojeno roditeljsko odsustvo koje bi smanjilo diskriminaciju na tržištu rada; pored toga, diskusije o roditeljskom odsustvu, koje su većinom vodili muškarci, samo su ojačale tradicionalne podele rodni uloga. Međutim, nacrt novog

LDK	PDK	LVV	NISMA	AAK	PSD	AKR
Ne predviđa rodnu kvotu u upravnim strukturama stranke	Ne predviđa rodnu kvotu u upravnim strukturama stranke	Nema ženski forum, ali ima sekretarijate za aktivistkinje	Ne predviđa rodnu kvotu u upravnim strukturama stranke	Novim statutom AAK je predviđeno da 30% upravnih struktura stranke treba da pripadne ženama	Od 1990. statut PSD predviđa 40% zastupljenosti za oba roda	Ne predviđa rodnu kvotu u upravnim strukturama stranke
Muškarci predsedavaju u svih 38 ogranaka	Od 50 članova predsedništva samo 13 su žene	Žene predsedavaju u samo 4 od 33 ogranaka stranke	Nema informacija o trenutnoj zastupljenosti žena u upravnim strukturama	U 60-članom predsedništvu stranke, samo 12 su žene ili manje od 30%	Od revitalizacije stranke tretman rodne ravnopravnosti je nepoznat	
Samo 4 od 23 člana predsedništva su žene	Žene drže samo 38 od 184 mesta u Generalnom savetu stranke	7 od 23 člana predsedništva stranke su žene		Žene ne predsedavaju nijednim od 35 ogranaka		

Zakona o radu nudi političkim strankama konkretnu priliku za rešavanje ovog pitanja u korist rodne ravnopravnosti.

Pošto su izbori bili vanredni, a političke stranke sastavile liste kandidata za poslanike skoro u poslednjem trenutku, osim bivših poslanica ili žena koje su ranije imale važnu funkciju, druge kandidatkinje nisu imale šansu da se predstavljaju javnosti. Čak i u slučajevima kada poslanice imaju konsolidovanu izbornu bazu, one se suočavaju sa divljom konkurencijom njihovih kolega muškaraca; Vjosa Osmani je stalno poslanica sa najviše glasova u Skupštini, a 2017. je po prvi put bila među 10 poslanika sa najviše osvojenih glasova. Međutim, rukovodstvo LDK ju je stavilo na 81. poziciju na izbornoj listi koalicije.

Analiza TV programa pokazuje da su [političke stranke dale znatno manju medijsku pokrivenost svojim kandidatkinjama](#). U većini slučajeva stranke su slale dva muškarca na debate. Uprkos značajnim koracima, učešće žena u politici i javnom životu je još uvek nedovoljno. Kako bi se ova situacija sa negativnim trendovima promenila, potrebno je preduzimanje konkretnih koraka od strane svih institucionalnih i političkih aktera.

PREPORUKE

- U skladu sa ustavnim vrednostima ravnopravnosti, Predsedništvo bi trebalo da posveti posebnu pažnju rodnim pitanjima i uloži dodatan napor na promovisanju i unapređenju rodne ravnopravnosti. Predsednik bi trebalo da pokrene posebne inicijative, zaposli žene u svom kabinetu i nastavi da insistira na izbornoj reformi.
- Zakon o opštim izborima bi trebalo da bude usklađen sa Zakonom o rodnoj ravnopravnosti u korist povećanja zastupljenosti žena u Skupštini i drugim institucijama. Osamnaest godina nakon uvođenja zastupničke kvote, istu bi trebalo povećati sa 30 na 40 procenata na sledećim izborima, makar kao prelaznu fazu do potpune primene Zakona o rodnoj ravnopravnosti.
- Diskriminatorski i uvredljiv jezik prema ženama u Skupštini treba osuditi u skladu sa važećim zakonskim okvirom i poslanici moraju preuzeti odgovornost za borbu protiv kulture upotrebe uvredljivog i diskriminatorskog jezika. Sankcionisanje navedenog treba dobro definisati u Poslovniku o radu Skupštine.
- Neformalna grupa poslanica bi trebalo da bude jedinstvenija i proaktivnija u unapređivanju prava žena i rodne ravnopravnosti. Uz podršku donatora, grupa bi trebalo da uspostavi mehanizme za praćenje i izveštavanje o rodnoj zastupljenosti. Organizacije civilnog društva bi trebalo da podrže žensku grupu u konkretnim aktivnostima.
- Vlada bi trebalo da promeni trenutnu praksu neravnopravnosti. Zastupljenost žena u Vladi bi trebalo da odgovara nivou njihove zastupljenosti u Skupštini. Ovo pravilo može biti definisano u predstojećem Zakonu o Vladi.
- Pregovarački tim Kosova za dijalog sa Srbijom mora hitno izvršiti neophodne promene kako bi uključio iskusne žene u tim. Prema rodnoj zastupljenosti u dijalogu bi se trebalo odnositi u skladu sa nacrtom zakona o obavezama, odgovornostima i nadležnostima državne delegacije za dijalog sa Srbijom.
- Političke stranke moraju hitno delovati i povećati rodnu ravnopravnost, kao i doneti konkretne politike o rodnoj ravnopravnosti i rodnim pitanjima u okviru svojih političkih programa. Stranke bi trebalo da odrede i povećaju kvotu rodne zastupljenosti (najmanje 40% žena) i da je primene u narednim izbornim procesima, sve dok ne dođe do dodatnih zakonskih promena.
- Zakon o rodnoj ravnopravnosti i predviđene kazne bi trebalo primenjivati u praksi. Nadležni policijski organi moraju u tom pogledu obavljati svoju dužnost.

Ovaj članak ili izvještaj podržavaju:

Promocija demokratskog društva (DSP) - uz pomoć finansijskih sredstava Švajcarske agencije za razvoj i saradnju (SDC) i Ministarstva inostranih poslova Danske (DANIDA). Podršku u upravljanju projektom je pružila Kosovska fondacija za civilno društvo (KCSF) Sadržaj ove publikacije je isključiva odgovornost Balkanske grupe za istraživanja politika i ne odražava stavove niti mišljenja SDC, DANIDA, KCSF.

i

Ambasade Kraljevine Norveške.

Norwegian Embassy

Balkanska Grupa za istraživanja u oblasti politika je nezasvisan regionalni istraživački centar iz Prištine na Kosovu. Mi omogućavamo brzu analizu i razvoj politika iz mnogih oblasti izgradnje države; institucionalne i demokratske konsolidacije; manjinske integracije i dobrosusedskih odnosa; i evropskih integracija i promena u oblasti politika. Imamo višedecenijsko iskustvo u izradi politika i razvoju, strateškom razmišljanju i javnom zagovaranju sa vlastima, međunarodnim i nevladinim organizacijama.

Naše rigorozno, detaljno, nepristrasno izveštavanje, uvek zasnovano na temeljnom terenskom radu, je u centru našeg rada. Idemo dalje od uobičajenih stavova i uvek pokušavamo da promenimo stvari kroz kreativne, održive, dobro odmerene i dalekovidne preporuke iz oblasti politika kako bismo pomogli da naše zemlje razviju jake, dinamične demokratije, da postanu prosperitetne države i društva uz puno poštovanje vladavine prava.

Balkanska grupa je sačinila druge mehanizme kako bi ostvarila te promene: Dijalog za politike, forum politika (forum javnog zagovaranja na visokom nivou u organizaciji istraživačkog centra) i Forum za prekograničnu saradnju civilnog društva.

Za više informacija, posetite našu internet stranicu ili nas kontaktirajte na office@balkansgroup.org

Norwegian Embassy

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC

MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS OF DENMARK
DANIDA INTERNATIONAL
DEVELOPMENT COOPERATION